

УДК 338.4 : 339.5

М.В. Чирак,

к.е.н., доцент кафедри економічної теорії,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

І.М. Чирак,

к.е.н., старший викладач кафедри економічної теорії,

Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль

СТАН ТА ДЖЕРЕЛА ЗРОСТАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

M.V. Chyrak,

Ph.D., Associate Professor of the Economic Theory Department,

Ternopil National Economic University, Ternopil

I.M. Chyrak,

Ph.D, Senior Lecturer of the Economic Theory Department,

Ternopil National Economic University, Ternopil

THE STATE AND GROWTH SOURCES OF THE UKRAINIAN EXPORT OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Анотація.

У статті досліджується стан українського експорту сільськогосподарської продукції і залежність його динаміки та результативності від кон'юнктури світового ринку. Проаналізовані причини виникнення і наслідки негативного впливу цінової волатильності на вартісні величини загального експорту сільськогосподарської продукції і окремих товарних позицій. Встановлено, що структура українського експорту визначається, насамперед, внутрішньою спеціалізацією АПК, при якій понад 2/3 виробленої продукції припадає на рослинництво. Доведено, що орієнтація експортерів на обмежену кількість

найменувань товарних позицій, переважно продукції рослинництва, є невиправданою в умовах підвищеної цінової волатильності. Зроблено висновки, що вагомим джерелом нарощування вартісних обсягів експорту може стати переорієнтація на харчову продукцію переробних підприємств. Також необхідно враховувати структурні зрушення в динаміці світового аграрного експорту і нарощувати виробництво та реалізацію тих видів продукції, для яких притаманні високі індекси приросту обсягів.

Summary.

The article examines the state of Ukrainian export of agricultural products and the dependence of its dynamics and regulation on the world market situation. The causes of the emergence and consequences of the negative influence of price volatility on the values of total exports of agricultural products and individual commodity items are analyzed. It is established that the structure of Ukrainian export is determined, first of all, by the internal specialization of agro industrial complex, in which more than 2/3 of the produced production falls on crop production. It is proved that the orientation of exporters to a limited number of items of commodity positions, mainly crop production, is unjustified under conditions of high price volatility. It is concluded that a significant source of increase of export volumes may be a reorientation to food products of processing enterprises. It is also necessary to take into account the structural changes in the dynamics of world agrarian exports and to increase production and sales of those types of products, which have high growth indices.

Ключові слова: сільське господарство, аграрний сектор, світовий ринок сільськогосподарської продукції, експорт, диверсифікація експорту, ціна, цінова волатильність.

Keywords: agriculture, agrarian sector, world agricultural market, export, export diversification, price, price volatility.

Постановка проблеми. Сільське господарство України є не лише постачальником продуктів харчування для населення і сировини для переробних підприємств, але і важливим джерелом валютних надходжень в країну. В умовах загострення глобальної продовольчої проблеми і активізації пошуків шляхів її розв'язання посилюється роль і значення світової торгівлі сільськогосподарською продукцією і продовольством. Для України, з її потужним агропромисловим потенціалом, сприятливими природно-кліматичними умовами, величезною площею сільськогосподарських земель, розвинутою транспортною мережею та іншими сприятливими чинниками, зовнішньоторговельна діяльність на світовому ринку сільськогосподарської продукції може стати основою для подолання економічної кризи і початку економічного зростання. Враховуючи, що динаміка і результативність експортних операцій з продукцією аграрного сектору у великій мірі залежить від кон'юнктури світового ринку сільськогосподарської продукції та волатильності цін на певні товарні групи, посилюється актуальність аналізу даних процесів і пошуку джерел нарощування вартісних обсягів експорту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження проблем експорту української сільськогосподарської продукції знайшли відображення у працях науковців та економістів-практиків. Серед опублікованих останніми роками праць варто виділити ґрунтовний доробок О.П. Антонюка, В.М. Лисюка, Н.А. Карасьової, Ю.В. Кернасюка, Л.П. Петришина, І. Яціва та інших авторів. Вони на належному рівні обґрунтували важливість експорту аграрної продукції для подальшого розвитку сільського господарства як однієї з основних галузей української економіки, виділили проблеми в зовнішній торгівлі аграрною продукцією. Однак, аналіз останніх досліджень та публікацій вказує на те, що поза увагою науковців залишаються питання динаміки і результативності експорту окремих товарних груп сільськогосподарської продукції та виявлення джерел їх подальшого зростання.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану і динаміки українського експорту сільськогосподарської продукції та виявлення резервів його кількісного і якісного зростання в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільське господарство в сучасних умовах відіграє особливу роль у світовій економіці і продовжує бути важливою ланкою у розвитку людської цивілізації. Зростання чисельності населення світу збільшує попит на аграрну продукцію і залишає сільське господарство важливим сектором глобальної торговельної системи. Випереджаючі темпи зростання населення порівняно з ростом виробництва продуктів харчування посилює загострення глобальної продовольчої проблеми і активізує пошуки шляхів їх розв'язання.

Для сучасного світового сільськогосподарського виробництва притаманні дві головні якісні тенденції – активізація виробництва генетично модифікованої сільськогосподарської продукції і активізація виробництва органічних продуктів. У порівнянні з 2005 роком площа сільськогосподарських угідь, виділених під вирощування генетично модифікованих культур, у 2015 році збільшилася з 90 до 181,5 млн. гектарів [1], а органічних продуктів з 20 до 43,7 млн. га (2014 рік) із подальшим нарощуванням у наступні роки [2].

Найбільші площі сільськогосподарських угідь, що зайняті під вирощування генетично модифікованих культур, сконцентровані у двох десятках країн світу і, зокрема, Аргентині, Бразилії, Китаї, Індії. Водночас, виробництво і реалізація органічних продуктів сконцентровані у розвинутих країнах – США, Канаді, країнах Європейського Союзу, Ізраїлі. Таким чином, попит на генетично модифіковану продукцію, в основному, формується у країнах, де проблема нестачі продовольства постає особливо гостро. За наявності великої площі земель, сприятливих для ведення сільськогосподарського виробництва, українським виробникам слід зосередити головну увагу на виробництві немодифікованої продукції. Враховуючи значну чисельність незайнятого сільського населення в окремих регіонах країни, вважаємо за доцільне зосередити тут виробництво органічних продуктів, попит на які в світі постійно зростає.

В динаміці виробництва і торгівлі у глобальній економіці простежується тенденція переважаючого нарощування обсягів міжнародної торгівлі у порівнянні з обсягами виробництва продукції. Ця тенденція притаманна і для

аграрного сектору. Зростання обсягів сільськогосподарської продукції супроводжується більш швидким збільшенням обсягів міжнародної торгівлі ними. Дана тенденція має прояви і в економіці України.

У структурі світової торгівлі продовольством в сучасних умовах головні позиції займають харчові напівфабрикати, соя, пшениця, пальмові олія, тобто продукція з відносно невисокою вартістю (табл. 1).

Таблиця 1

Топ-10 позицій світового імпорту агропродовольчої продукції, 2015 рік

Вид продукції	Світова ціна (середня), дол. США/т	Кількість, т	Імпорт, тис. дол. США
Напівфабрикати	3566	12371613	44112567
Соя	457	95660512	43733036
Пшениця	254	144326072	36590420
Пальмова олія	851	34409174	29301740
Вино	3088	9121972	28166531
Кукурудза	242	107231867	25954567
Продукти з сої	401	62349893	24995339
Алкоголь	5303	4509170	23912898
М'ясо ВРХ	4623	5067415	23427511
Сир із цільного коров'ячого молока	4765	4696583	22380356

Укладено авторами за даними джерела: [3]

Основними імпортерами сільськогосподарської та продовольчої продукції переважно є високорозвинуті країни (країни ЄС, США, Китай і Японія). Одночасно, ряд з них є серед лідерів з експорту окремих видів продукції. За даними, оприлюдненими організацією «International Trading Center», сформовано вибірку країн-лідерів за експортом певних видів продукції агропромислового комплексу. Окремі країни, зокрема, США, Бразилія, Франція, є лідерами за експортом одразу декількох видів продукції.

В останні роки Україна посідає чільне місце серед країн-експортерів. Так, за обсягами експорту соняшникової олії на світовий ринок вона посідає перше місце (54-56 %), а пшениці – шосте місце серед світових експортерів [4]. Проте ефективність зовнішньоторговельної діяльності залежить не лише від фізичних обсягів експорту, а і динаміки цін на світових ринках, які є найбільш динамічним елементом аграрного ринку. Особливо чутливо вони реагують на

вплив численних економічних, технологічних, погодних, соціально-економічних, зовнішніх чинників і, у свою чергу, визначають не лише вектори й динаміку розвитку сільськогосподарських галузей, але і всього народного господарства й рівні продовольчої безпеки й життя населення країни [5, с. 24-25]. Різкі коливання в динаміці цін реалізації сільськогосподарської продукції породжують нестабільність на агропродовольчому ринку, що посилює диспропорції в розвитку окремих складових аграрного сектору. Цінова нестабільність на агропродовольчому ринку підсилюється дією негативних чинників, викликаних наявною глибокою кризою економіки, і проявляється в тенденції до зростання цін на сільськогосподарську продукцію. В значній мірі це явище можна пояснити суттєвими інфляційними процесами в економіці, що знаходить вираз у подорожчанні практично всіх ресурсів, задіяних у національному господарстві. За даними Державної служби статистики України, у 2014 році порівняно з 2006 роком індекс цін вітчизняних виробників промислової продукції становив 262,7 %. Протягом того самого періоду індекс цін реалізації продукції сільського господарства становив 308,3 %, в тому числі, продукції рослинництва – 331,8 % і тваринництва – 284,5 % [6]. Тобто, темпи зростання цін на сільськогосподарську продукцію суттєво перевищували індекс цін виробників промислової продукції. Таке значне зростання цін є одним із головних чинників подорожчання продовольчих товарів. Водночас слід зауважити, що, на відміну від інших основних товарних груп, де зрідка зустрічається фрагментарне зниження цін, ціни на окремі види сільськогосподарської продукції характеризуються певними коливаннями, як у бік збільшення, так і зменшення, що відображено у таблиці 2.

Таблиця 2

**Коливання цін на окремі види продукції, реалізовані
сільськогосподарськими підприємствами України, 2007-2014 роки**

Продукція	Зростання ціни одиниці продукції, 2014 р.	Найбільший темп зростання, % (рік)	Найбільший темп зниження, % (рік)	Середнє абсолютне значення темпу приросту (зменшення) ціни до
------------------	--	---	--	--

	до 2006 р., %			попереднього року, %
Пшениця	354,9	151,2 (2007)	88,3 (2013)	23,3
Жито	311,1	204,1 (2007)	75,7 (2009)	31,7
Кукурудза	337,1	161,1 (2007)	79,9 (2013)	27,9
Ячмінь	355,2	184,9 (2007)	91,7 (2013)	27,7
Насіння соняшнику	409,2	202,3 (2007)	72,0 (2008)	36,3
Соя	434,8	158,7 (2007)	97,4 (2010)	22,7
Ріпак	274,7	141,1 (2011)	78,3 (2013)	22,0
Цукровий буряк	265,7	187,3 (2009)	82,7 (2012)	26,8
Картопля	203,1	164,1 (2010)	56,1 (2012)	27,6
Жива вага: велика рогата худоба	257,7	160,8 (2008)	85,6 (2013)	20,3
Свині	219,2	173,2 (2008)	88,5 (2010)	18,4
Птиця	247,7	149,6 (2008)	96,5 (2013)	13,9
Молоко і молокопродукти	335,3	155,6 (2010)	87,5 (2012)	24,1
Яйця	406,0	142,4 (2007)	-	19,7

Укладено авторами за даними джерела: [5, с. 24-25].

Очевидно, що за наявності ознак зниження цін на певні види продукції, домінуючою все ж є тенденція до їх зростання, про що свідчать середні абсолютні значення темпу приросту цін. Більш високі значення притаманні для продукції рослинницьких галузей (середні щорічні коливання цін у межах 20-36 %), у порівнянні з 14-24 % для тваринницької продукції. В значній мірі дану ситуацію пов'язують з дією двох чинників: залежності галузі від погодних умов та низькою еластичністю попиту на сільськогосподарську продукцію [5, с. 26]. Коливання обсягів урожаїв в окремі роки під впливом погодних умов, навіть за умов відносної стабільності внутрішнього ринкового попиту, можуть бути причинами значних змін цін на сільськогосподарську продукцію, особливо рослинницьких галузей. Не заперечуючи вагомості впливу даних чинників на динаміку цін, вважаємо, що не менш важливими факторами впливу виступають фінансова стабільність і стан зовнішньоторговельної діяльності України. Зокрема, слід зауважити, що найбільші темпи зростання цін на окремі види сільськогосподарської продукції характерні для періоду 2007-2008 років, які за погодними умовами не можна віднести до несприятливих. Проте, саме на ці роки припадав пік світової фінансової кризи і її найбільші негативні наслідки для економіки України. Водночас, найпомітніші темпи зниження цін

припадають на 2012-2013 роки, які не відрізнялись за кліматичними умовами від інших років, але для яких характерні відносна фінансова стабільність і гальмування інфляційних процесів в Україні.

Все більш помітним проявляється зв'язок між динамікою цін і зовнішньоторговельними операціями. Саме останні здійснюють суттєвий вплив на формування пропозиції на агропродовольчу продукцію, і, відповідно, цін на неї. Коливання цін на окремі види продовольчої продукції на внутрішньому ринку країни корелюються зі змінами обсягів їх експорту. Так, зокрема, періодичні зниження закупівельних і роздрібних цін на продукцію тваринництва, можна пов'язати із труднощами її збуту в Російській Федерації внаслідок обмежувальних заходів на ввіз українського молока і м'яса, несприятливою кон'юнктурою на ринках інших країн. Найбільш помітні зниження закупівельних цін на м'ясо спостерігалися у 2013 р. (на 14,4 %), і на молоко – у 2012 р. (на 12,5 %), коли експорт молочних продуктів у перерахунку на молоко зменшився на 15 %. Все це проявилось у зниженні ціни молокопродуктів на внутрішньому ринку. Подібні явища спостерігалися і в операціях з продажу м'яса птиці і яєць. У 2013 р. відбулося незначне зниження цін на м'ясо птиці, а в період II півріччя 2016 – I півріччя 2017 років помітне зниження цін на яйця на внутрішньому ринку. Дане зниження ціни зумовлене встановленням обмежувальних заходів на ввіз української продукції з боку ряду арабських країн, насамперед, Об'єднаних Арабських Еміратів і Єгипту, які є головними імпортерами даного товару. Зняття обмежувальних заходів на ввіз продукції птахівництва даними країнами призвів до помітного нарощування їх експорту і різкого зростання роздрібних цін на внутрішньому ринку України.

Сьогодні світ перебуває в умовах загострення продовольчої кризи, зростання попиту на аграрну продукцію та вичерпування можливостей нарощування продуктивності сільського господарства в основних аграрних країнах. Це дає змогу Україні посилити свої позиції на світовому ринку сільськогосподарської продукції за рахунок нарощування експорту продукції АПК. Сільське господарство України, маючи ряд конкурентних переваг, а саме, багатий природно-кліматичний потенціал, величезну площу земель

сільськогосподарського призначення, розвинуту транспортну мережу, близькість основних ринків збуту, наявність порівняно дешевих трудових ресурсів тощо, що повинно найповніше використати їх для посилення своїх позицій на світовому ринку сільськогосподарської продукції.

В сучасних умовах в аграрному секторі України зайнято 3,5 млн. осіб (17 % від зайнятого населення країни) і він забезпечує 12 % загального обсягу ВВП [7]. Аграрний сектор є суттєвим і постійно зростаючим джерелом валютних надходжень для держави. Частка експорту сільськогосподарської продукції у загальному обсязі експорту українських товарів зросла з 12,6 % у 2005 році до 43 % у 2016 році. Найбільш вагомими позиціями в українському товарному експорті, після чорних металів, займають зернові культури – 15,9 %, жири та олії тваринного або рослинного походження – 8,7 %.

Структура вітчизняного експорту сільськогосподарської продукції визначається внутрішньогалузевою спеціалізацією АПК України, при якій понад 2/3 виробленої продукції припадає на рослинництво. У структурі валової сільськогосподарської продукції зернові і зернобобові становлять 26,5 %, технічні культури – 19,4 %, овочі – 18,1 %. На тваринництво припадає лише 30 % виробленої продукції, з яких на вирощування худоби і птиці – 14,1 %, виробництво молока – 11,5 %, яєць – 3,6 % [8]. Саме експорт зернових та рослинної олії становлять основні статті українського експорту продукції АПК. Однак кон'юнктура світових аграрних ринків в останні роки не викликає особливого оптимізму. Ціни на продукцію сільськогосподарського виробництва, особливо рослинництва, знижуються, а реалізаційні ціни на товари українського виробництва, як правило, нижчі від середніх світових. Досягнувши свого максимуму протягом 2013 року, світові ціни постійно знижуються майже на всі види продукції рослинництва. З відмітки понад 600 дол. США на тонну соняшникової олії і сої ціна зменшилася до 400 дол. США, а пшениця, кукурудза, ячмінь подешевшали до 150-160 дол. США на кінець 2017 року.

Головними недоліками в українському експорті сільськогосподарської продукції є те, що, по-перше, у ньому переважають товари з низьким рівнем

доданої вартості, а частка готових харчових продуктів є незначною. по-друге, занижені ціни на сільськогосподарську продукцію українського виробництва у порівнянні із середніми світовими цінами. Наприклад, виходячи із вартісних показників експорту, ціна однієї тонни української пшениці, реалізованої на світовому ринку у 2015 році, становила 188 дол. США у порівнянні із середньою світовою ціною у 254 дол. США, кукурудзи – 161 проти 242 дол. США [9]. Це може свідчити або про низький рівень маркетингової діяльності, або про свідоме приховування фактичних обсягів валютної виручки, або нижчу якість продукції українських аграріїв. На нашу думку, в реальній дійсності притаманні всі з названих чинників.

Кризові процеси в українській економіці, які значно посилюються в останні роки, негативно вплинули на стан зовнішньоторговельної діяльності і, зокрема, експорт агропромислової продукції. З 2013 року загальні обсяги експорту українських товарів скоротилися з 62,3 до 36,4 млрд. дол. США у 2016 році, тобто на 41,6 %. За даний період, хоча і в меншій мірі, скоротилися і обсяги експорту продовольчої продукції з 16,9 до 15,5 млрд. дол. США (на 9,7 %). Найвагоміше скорочення експорту продукції АПК відбулося за рахунок групи товарів «Готові харчові продукти» (спад на 30 %) і «Живі тварини; продукти тваринного походження» (-28,4 %). Єдиною товарною групою, по якій відбулося нарощування обсягів експорту, є «Жири та олії тваринного або рослинного походження» (приріст 13,3 %). Позитивним є і те, що товари даної групи відносяться до продуктів з відносно високою доданою вартістю, оскільки експортується, головним чином, олія нерафінована. В цілому ж, у структурі українського експорту агропродовольчої продукції частка сировини складає 58 % (сільськогосподарська продукція) і 42 % - частка товарів з більш високою доданою вартістю (продукція харчової промисловості) [10].

Окрім кризових явищ, до основних причин падіння обсягів виручки від експорту сільськогосподарської продукції в останні роки можна віднести: падіння світових цін на зернові, зокрема, пшеницю і кукурудзу, які займають значну частку в загальному експорті сільськогосподарської продукції; зменшення обсягів виробництва окремих видів продукції рослинництва в роки з

несприятливими кліматичними умовами; втратою ринку збуту в РФ, насамперед, товарів тваринного походження та кондитерських виробів; зменшення площі обробітку господарських земель, що знаходяться в зоні АТО; зниження ефективності АПК України через старіння і занепад його інфраструктури; повільні темпи впровадження інновацій; вплив іноземних інвестицій у зв'язку з економічною і політичною кризами в Україні [11, с. 7].

Скорочення загальних обсягів товарного експорту країни призвело до зростання частки агропродовольчої продукції в загальному експорті з 27,2 % у 2013 році до 42,0 % в 2016 році. Агропродовольчий комплекс стає головним постачальником товарів для експорту. Проте, більша частина з них представлена продукцією рослинного походження, тобто, сировиною з невеликою доданою вартістю. Основою експорту товарів продукції сільського господарства залишаються пшениця, кукурудза, ячмінь, соя і ріпак, а продукція харчової промисловості, в основному, представлена продуктами переробки соняшника – олія і макуха.

Орієнтація експортних операцій на обмежену кількість найменувань товарних позицій агропродовольчої продукції є невиправданою. Досягнення високої ефективності експортних операцій можливе за наявності достатньо широкого спектру продукції, що може пропонуватися на зовнішніх ринках. В залежності від кон'юнктури світового ринку, є можливість маневрувати поставками певних товарів, збільшуючи ті, де більш сприятливі ціни, умови продажу. В розвинутих країнах спектр сільськогосподарської продукції, що може експортуватися, як правило, надзвичайно великий. В Україні перелік такої продукції звужений, і основою експорту продукції рослинництва є пшениця, кукурудза, ячмінь, соя і ріпак (їх обсяг в експорті даної групи 83,6 %), а продукція харчової промисловості представлена, в основному, продуктами переробки соняшнику – олія (57,8 %) та макухи (11,7 %). Як справедливо зауважує Н. А. Карасьова [12], обмежена кількість найменувань товарних позицій із значною часткою у валютній виручці свідчить про низький ступінь диверсифікації експортних потоків агропродовольчої продукції. Прикладом можливої диверсифікації експорту продукції рослинного походження є

перетворення зерна пшениці у борошно як продукт з більш високим рівнем доданої вартості. Для нарощування експорту борошна є всі необхідні умови – наявність у достатній кількості зерна і виробничої бази (близько 600 борошномельних підприємств). Але для цього слід подолати пасивність українських виробників і експортерів борошна.

Враховуючи достатньо великі обсяги світової торгівлі пшеничним борошном (близько 13,5 млн. тонн), з яких на Україну припадає лише 370 тис. тонн (при середньорічних обсягах експорту пшениці за період 2013-2016 рр. у 12,4 млн. тонн), необхідні зусилля для наближення до показників ключових країн-експортерів – Туреччини, Казахстану і Пакистану, на частку яких припадає понад 40 % світової торгівлі борошном [13]. Це при тому, що Туреччина і Пакистан є імпортером пшениці, в тому числі, і з України.

На важливість диверсифікації українського експорту сільськогосподарської продукції з метою підвищення його ефективності свідчить і структура світового експорту аграрної продукції. За даними UNISTAD у 2015 р., на 10 основних товарних груп припадало 52,7 % усієї його вартості. У світовій торгівлі аграрною продукцією із загальним обсягом 1,3 трлн. дол. США на товари, які займають лідируючі позиції в українському експорті (зернові культури), припадає лише 3,8 %. Найбільшу частку становлять фрукти і горіхи – 7,8 %, алкогольні напої – 5,9 %, продукти харчування для тварин – 5,8 %, харчові продукти – 5,6 %, насіння і плоди – 5,4 %, овочі – 5,1 % тощо [14].

Очевидно, що аграрна продукція товарних груп з найбільшим попитом представлена в українському експорті недостатньо. З метою підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції на світовому ринку, зменшення ризиків та економічних втрат необхідно підвищити увагу до виробництва і експорту товарів, які користуються високим попитом.

В останні десятиріччя простежується тенденція щодо збільшення впливу великих аграрних господарств на експорт продукції АПК. Однак, важливими суб'єктами зовнішньоторговельної діяльності повинні стати малі і середні виробники, в яких зосереджена переважна більшість земель і які виробляють

більшу частку сільськогосподарської продукції. Для створення сприятливих умов участі малих і середніх гравців в аграрному експорті необхідні зусилля урядових структур. В сучасних умовах для невеликих за розмірами сільськогосподарських підприємств нарощування експортного потенціалу є надскладним завданням, оскільки їм важко витримати всі необхідні вимоги до якості експортної продукції та її контролю. У зв'язку з цим формується ситуація, за якої постачання продукції на внутрішній ринок стає справою дрібних сільськогосподарських підприємств, а її експорт – справою великих підприємств [15, с. 94].

Досягнення більш вагомих результатів у зовнішньоторговельній діяльності українських аграріїв можливе за рахунок реалізації ряду заходів, які матимуть позитивний вплив не лише на фізичні, але і вартісні показники експорту, зокрема: продовження диверсифікації ринків збуту в сторону збільшення частки експорту до країн Азії і Європи; спрощення умов виходу українських виробників на світовий ринок; сприяння держави розвитку інфраструктури АПК, сприятливої для ведення зовнішньоторговельної діяльності; підвищення в експорті частки продукції з більш високим вмістом доданої вартості; спрощення умов для іноземного капіталу для створення переробних підприємств на території України тощо.

Зазначені заходи сприятимуть зростанню і підвищенню якісної складової експорту сільськогосподарської продукції та продовольства і досягненню позитивних зрушень у сільському господарстві України.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Український експорт сільськогосподарської продукції у значній мірі залежить від кон'юнктури світового ринку. Основні товарні позиції експорту, в якому переважає продукція рослинництва, є чутливими до цінової волатильності і зазнають великих втрат від зниження світових цін.

Проведене дослідження дозволяє зробити висновки про необхідність переорієнтації експортерів на продукцію переробних підприємств, для якої характерний більш високий вміст доданої вартості і яка в меншій мірі піддається ціновій волатильності.

В подальших дослідженнях необхідно приділити увагу аналізу структурних зрушень у світовому аграрному експорті для виявлення тих товарних груп продукції, яка користується підвищеним попитом.

Література.

1. The Statistics Portal. Acreage of genetically modified crops [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.statista.com/statistics/263294/acreage-of-genetically-modofied-crops-by-country-since-2003>.
2. Research Institute of Organic Agriculture [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.fibl.org/en/themes/organic/farming/statistics.html>.
3. Trade statistics for international business development. Top 10 positions of world imports of agri-food products [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.trademap.org/Country_SelProduct.aspx.
4. Украинский рынок подсолнечного масла 2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pelleta.com.ua/articles-rynok-podsolnechnogo-masla-2016.html>.
5. Яців І., Яців С. Формування цін на сільськогосподарську продукцію як чинник розвитку аграрного сектору економіки / І. Яців, С. Яців // Аграрна економіка. – 2015. – Т. 8. – № 1-2. – с. 24-30.
6. Ціни [Електронний ресурс]. – Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
7. Україна на 8 місці у рейтингу найрозвинутіших аграрних країн [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agropolit.com/news/172-ukraina-na-8-misti-u-reytingu-nayrosvinutischih-agrarnih-krain>.
8. Зовнішня торгівля України товарами і послугами у 2015 році (статистичний збірник). – Держкомстат: Київ. – 2016. – 156 с.
9. Україна на зовнішніх аграрних ринках. Як компенсувати втрату ринку РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agrofond.gov.ua/news/list/403...ukrainski-agrorynky.html>.
10. Антонюк О.П., Антонюк П.О., Лисюк В.М. Аналіз динаміки та структури експорту агропродовольчої продукції / О.П. Антонюк,

П.О. Антонюк, В.М. Лисюк // Економіка харчової промисловості. – 2017. – Випуск 3. – Том 9. – с. 8-15.

11. Барилевич О.М. Стан та проблеми розвитку сільського господарства України / О.М. Барилевич // Молодий вчений. – 2015. – № 8. – с. 36-39.

12. Карасьова Н.А. Вектори експортних потоків аграрного сектору України / Н.А. Карасьова // Економіка АПК. – 2016. – № 8. – с. 41-48.

13. Мука – продукт високої добавленої стоимости [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://analytics/Muka-product-vysokoj-dobavlennoj-stoimosti>.

14. Ю.В. Кернасюк. Агробізнес сьогодні – Глобальні тренди світового агроринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/item/7958-hlobalni-trendy-svitovoho-ahrorynku.html>.

15. Петришин Л.П. Співвідношення цінових тенденцій на світовому та національному агропродовольчих ринках / Л.П. Петришин // Причорноморські економічні студії: економіка та управління підприємством. – 2016. – Випуск 6. – с. 92-96.

References.

1. The Statistics Portal. Acreage of genetically modified crops (2013), available at: <http://www.statista.com/statistics/263294/acreage-of-genetically-modified-crops-by-country-since-2013> (Accessed 20 January 2018).

2. Research Institute of Organic Agriculture (2017), available at: <http://www.fibl.org/en/themes/organic/farming/statistics.html> (Accessed 22 January 2018).

3. Trade statistics for international business development. Top 10 positions of world imports of agri-food products (2017), available at: http://www.trademap.org/Country_SelProduct.aspx (Accessed 7 February 2018).

4. The Ukrainian sunflower oil market 2016 (2016), available at: <http://pelleta.com.ua/articles-rynok-podsolnechnogo-masla-2016.html> (Accessed 7 February 2018).

5. Yatsiv, I., Yatsiv, S. (2015), "The Formation of Prices for Agricultural Products as a Factor in the Development of the Agrarian Sector of the Economy", *Ahrarna ekonomika*, vol. 8, no. 1-2, pp. 24-30.

6. State Statistics Service (2017), "Prices", available at: <http://www.ukrstat.gov.ua> (Accessed 10 February 2018).

7. Ukraine ranked 8-th in the ranking of the most developed agrarian countries (2017), available at: <http://agropolit.com/news/172-ukraina-na-8-misti-u-reytingu-nayrosvinutischih-agrarnih-krain> (Accessed 13 February 2018).

8. "Ukraine's foreign trade in goods and services in 2015" (2016), Statistical collection, State Statistics Committee, Kyiv, 156 p.

9. "Ukraine at the external agrarian markets. How to compensate the loss of the Russian Federation", available at: <http://agrofond.gov.ua/news/list/403...ukrainski-agrorynky.html> (Accessed 17 February)

10. Antonyuk, O.P., Antonyuk, P.O., Kysyuk, V.M. (2017), "The analysis of dynamics and structure of export of agro-food products", *Ekonomika harchovoyi promyslovosti*, Issue 3, Vol. 9, pp. 8-15.

11. Barylovyh, O.M. (2015), "The state and problems of the agricultural development in Ukraine", *Molodyy vchenyy*, no. 8, pp. 36-39.

12. Karasyova, N.A. (2016), "Vectors of Export Streams of Ukrainian Agrarian Sector", *Ekonomika APK*, No. 8, pp. 41-48.

13. "Flour is a product of high added value" (2017), available at: <http://analytics/Muka-product-vysokoj-dobavlennoj-stoimosti> (Accessed 19 February 2018).

14. Kernasyuk, Y.V. (2017), "The Agribusiness Today - Global Trends in the Global Agro-Market", available at: <http://agro-business.com.ua/agro/item/7958-hlobalni-trendy-svitovoho-ahrorynku.html> (Accessed 19 February 2018).

15. Petryshyn, L. P. (2016), "The correlation of price trends in the world and national agro-food markets", *Prychornomorski ekonomichni studiyi: ekonomika ta upravlinnya pidpryyemstvom*, Issue 6, pp. 92-96.